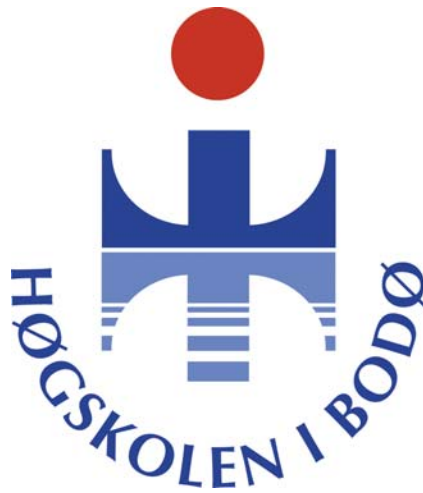

Hvordan møter vi mennesker forandringer?

- Med utgangspunkt i arbeidslivet

Semesteroppgave
ved Senter for journalistikk,
Høgskolen i Bodø, våren 2004

Emnekode JO102U006

ØYGUNN HANSEN

Kandidatnummer: 19

I mediene fremstilles ofte psykisk utviklingshemmede på grunn av deres sykdom. Presentasjonene av dem er som regel stereotypier. Vanlige framstillingsformer av personer med funksjonshindringer er den heltemodige, offerhelten, det stakkars offeret, den infantila (Funksjonshindrede personer som oppfører seg som mindre vitende, umodne barn) og den skurkaktige¹. Svært få blir brukt som kilder i vanlige saker. Mediene sin framstilling av psykisk utviklingshemmede har også blitt mine tanker om dem. Jeg har sett på dem som ” De andre” og som annerledes enn oss ”normale”.

Tidligere i vår intervjuet vi psykisk utviklingshemmede . Mitt møte med dem var påvirket av denne forestillingen. Personen jeg intervjuet var både flink til å prate for seg og engasjert. Jeg ble ganske overrasket over hvor mye han visste om arbeid og organisering. På forhånd hadde jeg gjort meg opp ei mening om at denne ”stakkars” personen antagelig ikke visste så mye om arbeidsliv og organisering. Jeg var klar til å fortelle han om våre rettigheter som arbeidere slik at jeg kunne få ”ordentlige” svar på mine spørsmål. Under intervjuet fikk jeg erfare hvor forutinntatt jeg hadde vært. Personen visste mye mer enn meg om gjeldene lover og regler. Han satt faktisk der og belærte meg og jeg fikk virkelig kjenne rollen som uvitende. Det fikk meg til å tenke at det måtte være interessant og bruke psykisk utviklingshemmede som kilder i vanlige saker.

Da jeg skulle skrive prosjektskissa satt jeg lenge og tenkte på hva slag reportasjer jeg kunne lage. Jeg satt meg ned og skrev opp problemstillinger, men ble ikke fornøyd med noen av dem. Det var noe som ikke stemte. Da jeg begynte å studere dem ordentlig fant jeg ut at jeg hadde brukt ordet psykisk utviklingshemmet i alle problemstillingene. Samtidig kom jeg til å tenke på noe jeg hadde lest i boken ” **På nära håll är ingen normal**” av Karin Ljuslinder. Der stod følgende;

” Vi ska nu få möta Terje Lövaas, skidlöpare med en vänsterfot två cm längre än den högra”
(Ljuslinder, 2002:110)

Med en slik tittel fokuserer leserne på beina og tenker at de 2cm må ha betydning for hans suksess. På denne måten trakk jeg likheter til psykisk utviklingshemmede. Når vi presenterer en person med f.eks.; ”Jon Karlsen (24) har Downs syndrom og spiller håndball”, vil de fleste tenke at nå skal vi få høre om Jon på grunn av hans sykdom. Grunnen til at jeg skulle bruke psykisk utviklingshemmede som kilder var jo nettopp for å unngå stereotypiene. Jeg skulle bruke dem i reportasjer hvor jeg kunne bruke hvem som helst som kilder og ikke sette noen i bås. Med mine problemstillinger holdt jeg på å gå i fella. Det var jo nettopp stereotypier de ville blitt framstilt som ved å bruke ordet psykisk utviklingshemmede i tittelen. Feilen lå altså hos meg selv. Det var jeg som ikke klarte å se på dem som mennesker. Da jeg innså feilen, kom jeg på en ide jeg hadde tenkt på tidligere; ”**Hvordan møter vi mennesker forandringer? – Med utgangspunkt**

i arbeidslivet". Jeg hadde lenge tenkt å lage noe på arbeidslivet, der jeg presenterte det hverdagslige som vi alle kjenner oss igjen i. Forandringene kunne være alt fra humørsvingninger til at stillheten ble brutt av arbeid som settes i gang. Hver dag møter vi utfordringer og forandringer. Vi har alle ulike måter å takle dem på. Jeg ønsket å se på de små forandringene i hverdagen som gjør noe med oss mennesker. Denne ideen passet perfekt. Her kunne jeg bruke psykisk utviklingshemmede som kilder. De ville bli brukt fordi de var arbeidere og ikke fordi de var psykisk utviklingshemmede.

Jeg bestemte meg for å gjøre oppgaven i hjemmiljøet. Det er en liten plass og veien til kildene var derfor kort, tenkte jeg. Men jeg møtte problemer allerede fra første telefon. Kvavik Verksted er en vekstbedrift hvor jeg visste at det arbeidet flere personer med psykisk utviklingshemming. Bedriften passet derfor fint som ramme rundt reportasjene mine. Da jeg ringte og presenterte ideen min for daglig leder og sa at jeg ønsket psykisk utviklingshemmede som kilder fordi det skulle være en utfordring for meg, ble jeg skjelt ut. Daglig leder gikk inn i en forsvarsposisjon med en gang jeg brukte ordet psykisk utviklingshemmede. Hun sa at ; " Jeg måtte se å jobbe med mine egne holdninger. Det var galt av meg å kalle dem psykisk utviklingshemmede på den måten ble de jo med en gang sett på som annerledes" . Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre nå. Hva annet skulle jeg si en psykisk utviklingshemmede? Denne bedriften hadde jeg virkelig lyst til å være tilstede på og bestemte meg for å skrive en mail. Der presenterte jeg ideen skikkelig og la meg flat for den vage presentasjonen jeg hadde hatt på telefon. Da fikk jeg svar tilbake at det hørtes svært positivt ut, og at de gjerne ville ha meg tilstede. Jeg har tenkt mye i ettertid på hvorfor de egentlig sa ja denne gangen. Var det kanskje fordi jeg beklaget meg og prøvde på ny? Eller kanskje det var fordi jeg spurte dem til råds? Jeg trengte hjelp til å definere hva det ville si å være psykisk utviklingshemmet.

Det skulle vise seg at det ikke var så enkelt. Også daglig leder og arbeidslederne på Kvavik Verksted A/S hadde problemer med å gi en god definisjon på en psykisk utviklingshemmet person og hvem på bedriften som passet til beskrivelsen. Selv brukte de ordet psykisk utviklingshemmet. Grunnen til at de hadde reagert når jeg brukte det var av tidligere erfaringer. De hadde opplevd at noen av arbeiderne hadde blitt framstilt i mediene som psykisk utviklingshemmede til tross for at de ikke var det. Disse arbeiderne følte seg såret over å bli framstilt sånn. Min presentasjon hadde gitt lederne inntrykk av at jeg trodde alle på bedriften var psykisk utviklingshemmede. De var derfor skeptiske til at jeg skulle få være tilstede.

Gjennom lærebøker for aktivtørfaget fant vi en definisjon på en psykisk utviklingshemmet person og det er denne jeg har gått ut i fra.

” Mennesker med psykisk utviklingshemming er mennesker som i større eller mindre grad er hemmet i sin evne til å lære og derfor klare seg i samfunnet”² (Fjeldsaa, Herø, Irgens, 1997: 119)

Alle mine reportasjer er laget på Kvavik Verksted A/S i Lyngdal. Det har jeg gjort fordi der kunne jeg komme i kontakt med flere psykisk utviklingshemmede samtidig. Kommunen har ikke lov til å oppgi navn på psykisk utviklingshemmede og prosessen med å komme i kontakt med kilder ville derfor tatt ekstra lang tid. Jeg måtte da ha sendt brev til kilder jeg ikke visste hvem var via helsesjefen i kommunen. På den måten kunne jeg risikert å få kilder som ikke var interessante for min sak. Ved å være til stede på Kvavik Verksted kunne jeg observere å henvende meg selv til de kildene jeg syntes var interessante.

For å få fram miljøet på Kvavik Verksted brukte jeg også kilder som ikke var psykisk utviklingshemmede. På den måten fikk jeg et mer riktig bilde av hvordan aktiviteten på bedriften er. Flere av arbeiderne hadde andre former for utviklingshemming. Med tanke på at jeg skulle unngå stereotypier, var det en større utfordring for meg og ta i bruk også disse kildene.

Arbeiderne hadde fått beskjed på forhånd om at jeg skulle komme. De hadde fått presentert prosjektet og hadde sagt i fra om de ville være med eller ikke. Da jeg dukket opp på bedriften var nysgjerrigheten stor. Noen skulte bare bort på meg, mens andre ikke kunne få pratet nok. For å få innpass hos de forskjellige menneskene bestemte jeg meg for å bruke humor. I begynnelsen snakket jeg og lyttet til alle. Også de arbeiderne som hadde sagt nei til prosjektet mitt, pratet jeg med. Min måte å møte disse menneskene ble godt mottatt. To av dem som hadde sagt nei, bestemte seg for at de ville være med likevel. At arbeiderne følte seg trygge på meg, gjorde at jeg også fikk god kontakt med dem i intervju situasjonen. Kontakten mellom oss gjorde at også jeg følte meg tryggere og intervjuene ble bedre og bedre³. (Hansen, 2001:15)

I de første intervjuene prøvde jeg å bruke bare åpne spørsmål. Fra tidligere erfaringer hadde dette fungert best. I åpne spørsmål får kildene reflektert over sine egne svar. Overfor de psykisk utviklingshemmede fungerte derimot ikke åpne spørsmål bra alene. Kildene svarte helt kort på spørsmålene og når jeg ba dem utdype svaret, sa de bare to ord ekstra. Hvis jeg stilte spørsmål med ord som oppfordret til tenking, svarte de bare; ” Dette ble for vanskelig ” eller ” har ikke peiling ”. Det samme svarte de dersom jeg brukte vanskelige ord i spørsmålet. Siden jeg skulle lage reportasjene på radio var jeg nødt til å få kildene i tale å måtte tenke alternative metoder for å få gode svar fra dem. Jeg brukte mye tid på observasjon. Hele tiden måtte jeg være på vakt overfor situasjoner som kunne egne seg på radio. Gjorde arbeiderne noe som de kunne forklare til meg, var det scener hvor jeg kunne være ” flue på veggen ” og sa de noe jeg burde få på tape? Jeg måtte hele tiden holde ørene og øynene åpne å være mottakelig for informasjon.

I reportasjen som handlet om oppbyggingen av Kvavik verksted etter brannen, tok jeg i bruk bilder. Dette åpnet noen dører for meg. Jeg spurte en av arbeidstakerne om hun husket noe som skjedde på jobben den dagen det brant? Ingenting fikk jeg til svar. Da jeg åpnet albumet satte hun i gang å fortelle og det første hun sa var; " Sjå kå forferdelig det så ut, også mi som hadde hatt ryddedag den dagen og vaska ned alt". Nå fikk hun bruke flere sanser samtidig og ordene bare rant ut. Åpne spørsmål og spørsmål med vanskelige ord kunne altså besvares, bare jeg brukte de rette teknikkene. Etter denne episoden tok jeg i bruk flere gjenstander som hjalp kildene til å tenke. Jeg brukte f.eks. et krus som de hadde produsert for å få de ulike arbeidstakerne til å fortelle om sin del av produksjonen.

Mange psykisk utviklingshemmede er impulsive og åpne (Jonsson, 1993:133). Noen av dem legger heller ikke skjul på følelsene sine. Da jeg skulle lage disse radioreportasjene fikk jeg erfare dette. De fleste hadde lyst til å bidra og så fram til å komme på radio. Problemet for meg var at mange av dem ikke hadde språk og det var derfor vanskelig å bruke dem i tale på radio. For at ikke disse personene skulle føle seg oversett, måtte jeg bruke dem til andre oppgaver enn å prate. Jeg snakket med dem som alle andre, men gjorde opptak fra dem når de demonstrerte en arbeidsoppgave. Dette ble svært godt mottatt. Nå fikk også de følelsen av å ha bidratt med noe til produktet.

Noen kilder utleverte for mye av seg selv. I følge Vær – Varsom plakaten: 3,9⁴ skal man ikke misbruke personers følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Informasjonen som mine psykisk utviklingshemmede kilder ga, måtte sjekkes ekstra nøye. Flere ganger tok jeg kontakt med arbeidsledere og lærere for å kontrollere opplysningene.⁵ Enkelte av gangene viste det seg at kildene hadde gitt feil informasjon. Dette kunne skyldes at de ikke husket riktig, men noen ganger ble de også farget av det jeg sa. En av arbeiderne fortalte meg at han ved et uhell hadde fått en spiker i fingeren da han brukte spikerpistolen. Jeg sa da; " Oi. der røyk fingeren". Dette sa jeg fordi jeg har sett min far gjøre det samme en gang, og det var min tanke da. Kommentaren bare datt ut av meg. Like etterpå spurte jeg arbeideren hva han tenkte da det skjedde. Svaret hans startet akkurat likt som min kommentar. Av hans videre svar skjønnte jeg at denne formuleringen var påvirket av meg. Jeg måtte derfor være ekstra varsom overfor mine egne formuleringer i intervjusituasjoner.

De muntlige kildene som jeg har brukt ble plukket ut fordi de var flinkest til å prate for seg, og hadde tydeligst språk. Det var flere av de psykisk utviklingshemmede som jeg kunne tenke meg å bruke i mine reportasjer. Deres taleutydelighet gjorde derimot at de ikke egnet seg på radio. Jeg lærte likevel masse av disse kildene. De har hjulpet meg til å forstå bedriften og hverdagen der bedre.

Arbeidsleder, lærere og skriftlige kilder ga meg også mye nyttig informasjon om atferd til psykisk utviklingshemmede. Denne informasjonen gjorde at jeg ble mer obs på hvordan jeg skulle oppføre meg overfor intervjuobjektene og hvordan de kom til å reagere overfor meg.

Før jeg kom på bedriften hadde jeg bestemt meg for at jeg skulle lage reportasjer. Tidligere i vår laget vi et reportasjemagasin og min reportasje ble slaktet. Reportasje betyr å bringe tilbake. Mesteparten av materialet som jeg kom tilbake med den gang, kunne jeg fått på telefon. Jeg bestemte meg derfor for at nå skulle jeg bevise at også jeg kunne klare å bringe tilbake. De fire radioreportasjene jeg laget på Kvavik Verksted synes jeg absolutt treffer under sjangeren. De har en mengde observasjoner. I tillegg er det flere scener som jeg aldri kunne fått med meg på telefon.

Da jeg kom på bedriften, hadde jeg en klar idé. Jeg ønsket å presentere hvordan en normal arbeidsdag kunne være på bedriften. Dette var utgangspunktet mitt. De videre reportasjene håpet jeg å få ide til ved hjelp av observasjon og informasjon fra kildene. Denne framgangsmåten var glimrende. Mens jeg arbeidet med en reportasje, måtte jeg holde øynene og ørene oppe for ideer til nye reportasjer. En av arbeidslederne på Kvavik Verksted A/S sa til meg at det gamle verkstedet hadde brent ned, og at de nå var i et midlertidig lokale. Da fikk jeg ideen til å lage en reportasje der jeg så på brannen og oppbyggingsfasen av nye Kvavik Verksted A/S.

Jeg var hele tiden på utkikk etter situasjoner som kunne skape nærhet for lytterne. En av arbeiderne, Per Christian Reimert, var i mange situasjoner der han møtte utfordringer. Flere av de utfordringene som han møtte var problemer som vi alle kunne kjenne oss igjen. Nødvendigvis ikke så store, men bagateller er ofte de verste. Per Christian ble en viktig kilde for meg. Scenene han var innblandet i sa mye mer enn ord.

Jeg valgte å starte med brannen som første reportasje. Det var en fin måte å presentere bedriften som lytterne skulle få møte i de neste innslagene. I denne reportasjen får vi et lite innblikk i hva bedriften produserer og hva de ansatte har gjennomgått på grunn av brannen. Beskrivelsen av en normal arbeidshverdag passet som del 2. Her får vi presentert de to avdelingene og møter flere av arbeiderne. Samtidig får vi oppleve hvordan en arbeidsdag er i det midlertidige lokalet. Denne delen blir en bredere presentasjon av bedriften og lytterne får et større oversiktsbilde.

Jeg har valgt å bruke reportasjen om Per Christian Reimert som del tre. Denne reportasjen skaper nærhet ved at det er få personer og at eksemplene er mer utdypet. I de to foregående reportasjene har lytterne fått sett forandringene fra flere hold, og det har vært mange eksempler i

hver reportasje. I denne episoden blir hver forandring analysert grundigere. I tillegg får vi eksempel på resultater man kan oppnå dersom man takler forandringene.

I den fjerde og siste delen er jeg med to ungdommer og ser hvordan de opptrer på jobb og skole. I de tre forgående reportasjene har vi bare vært på bedriften. Den siste reportasjen passet bra som slutt for de den skaper ”nytt liv” i serien ved at vi får sett arbeidslivet fra en annen side.

Disse fire reportasjene ble valgt ut fordi de inneholdt best scener og mange bra beskrivelser. I tillegg følte jeg at de tok opp ulike typer forandringer som vi kan møte. Reportasjene passet dermed bra til problemstillingen; ”Hvordan møter vi mennesker forandringer? – Med utgangspunkt i arbeidslivet”.

Tidligere har jeg ikke konsentrert meg så mye om beskrivelse. I disse reportasjene var jeg nødt. Det var mange av kildene som hadde vanskeligheter med å forklare seg og jeg måtte derfor ”hjelp” lytterne til å forstå. Det ble en større journalistisk utfordring for meg ved at mange av kildene ikke kunne snakke ordentlig. Jeg måtte hele tiden observere å lete fram situasjoner som kunne få kildene i tale.

Målgruppen for mine reportasjer var ganske vid. Jeg ønsket å nå ut til alle personer som er i arbeidslivet og som snart skal ut i jobb. Dette tror jeg ikke at jeg har lykket i. Det er altfor få eksempler som viser hvordan overgangen er fra skole til arbeidsliv. Jeg tror derfor at skoleungdommene ikke føler at det angår dem. Jeg synes derimot at jeg har klart å få fram mange andre gjenkjennelige momenter og at arbeidere med litt mer erfaring fra arbeidslivet synes reportasjene mine er interessante.

Denne serien er tenkt sendt på et program som norgesglasset, noe som også tilsier at aldersgruppen skoleungdom ikke er en målgruppe. Her trenger man ikke være helter for å komme på radio. Ofte er det de små hverdagslige tingene som teller. Dialekten i kombinasjon med taleutydelighet på enkelte av kildene, kan derimot være en hindring til at serien blir sendt på dette programmet. Serien om arbeidslivet egner seg iallfall bra til å bli sendt på lokalradioen (Lyngdal nærradio). Her har de glimt fra ting som skjer i nærmiljøet og dialekten er ikke noe problem.

Til tross for at reportasjene er laget på en bedrift, synes jeg at jeg får fram ulike forandringer som vi alle kan møte på hvilken som helst arbeidsplass. I reportasjen om brannen har jeg brukt mange kilder. Bedriften består av 40 ansatte og det er like mange forskjellige meninger om brannen. Ved å bruke mange kilder fikk jeg fram ulike sider av saken. For lytterne blir det mange personer å forholde seg til. Jeg tror likevel historiene deres er viktigere enn hvem som prater.

For meg var det viktig å ta med episoden der arbeidsleder Bjørg Aunevik Gytri får en reaksjon på brannen. Daglig leder, Bjørg og jeg hadde avtalt og møtes for å snakke om brannen. På forhånd hadde jeg nevnt hva jeg ville snakke om. Begge av dem synes det var i orden. Under intervjuet fikk Bjørg en reaksjon. Hun klarte ikke å tenke klart og visste ikke hva hun skulle si. Hun visste at jeg hadde opptaksutstyret på, og vinket til meg og sa med hes stemme at hun ikke klarte å fortelle noe om brannen. Denne episoden følte jeg viste nærhet. Her fikk vi oppleve en reaksjon på stedet.

Jeg var veldig i tvil om jeg skulle ta med episoden. Bjørg viser en side av seg selv følelsemessig. I VVP 3.9 står det at man skal opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen og at man ikke skal misbruke andres følelser. Denne episoden føler jeg ikke misbruker hennes følelser. Tidligere i reportasjen har jeg sagt at vi reagerer alle forskjellig. Her fikk vi et eksempel på det. I tillegg går jeg videre med å fortelle at også Skofteland, daglig leder, synes det er rart å snakke om brannen. At Skofteland har følt det samme viser at dette er en normal reaksjon som kan komme av slike opplevelser. På den måten blir ikke Bjørg stående ”alene” og ”hengt ut” med sin reaksjon.

I intervjusituasjonen stoppet jeg opp. Bjørg fikk tid til å tenke, og det var helt i orden for henne at vi snakket videre om brannen.

Reportasje betyr å bringe tilbake. Jo Bech- Karlsen skriver i sin bok, Reportasjen, at; ”Det å være på stedet er ingen kvalitet i seg selv. Spørsmålet er hvordan reporteren er tilstede på stedet? Hvordan han arbeider og bruker tiden mens han er der” (Bech- Karlsen, 2002: 183)

Lytterne får en øyevitneskildring⁶ av meg på en episode som skjer der og da. Denne scenen er et godt eksempel på at jeg virkelig har vært på stedet og observert. Det skal legges til at denne episoden kanskje ikke hadde forekommet dersom jeg ikke hadde vært tilstede. Jeg synes likevel reaksjonen som hun får er verdt å dele med lytterne.

Scenen der en av arbeiderne og meg går tilbake i tid og ser på stedet slik som det var tidligere, føler jeg fungerer. Jeg har brukt lyder fra en såkalt ”tidsmaskin” for å vise at nå skal vi flytte oss. Arbeiderens beskrivelser fra stedet skaper bilder i hodene våre på hvordan bedriften en gang så ut. Ved å avslutte med lyden fra ”tidsmaskinen” skjønner lytterne at vi er tilbake på arbeidsplassen de benytter i dag. Denne scenen vekker oppmerksomhet og holder forhåpentligvis interessen til lytterne oppe. Jeg er veldig fornøyd med denne reportasjen. Ved å vinkle historien på brannen får jeg fram forandringer som er uforutsette. Alle er klar over at en slik katastrofe kan skje, men vi kan ikke forstå utfordringene før vi selv har vært oppe i dem. Det er fin veksling mellom scener og vi får presentert brannens betydning på flere måter. Arbeiderne forteller hva som har vært vanskeligst for dem etter brannen, og lederne ser på oppbyggingsfasen fra deres side.

I reportasje to ønsker jeg å vise forandringer og utfordringer som vi kan møte en helt vanlig dag på jobb. Ingen dager er like og ingen av oss vet hva som venter oss i morgen. Reportasjen starter med en beskrivelse. Her ønsker jeg å få med forandringen fra en øde arbeidsplass til arbeiderne inntar stedet og setter i gang med aktiviteten. En kombinasjon av beskrivelse og veksling med scener skal sette lytterne inn i hvordan det er på denne arbeidsplassen. Dagen starter med at det kommer et uventet oppdrag. Et tegn på at ingenting blir som vi planlegger. Hele tiden må vi være åpne for forandringer.

Jeg får også med meg en episode der to personer er uenige. Problemet er at ingen av dem har ordentlig språk. Jeg kan derfor ikke bruke dem til å forklare hva som skjer på radio. I stedet bruker jeg en av kollegaene. Hun har jobbet sammen med dem i mange år og har derfor lært seg å kjenne deres atferd. Denne kollegaen Karen Tonny Westerhus har en tendens til selv å bli sinna. Derfor synes jeg det var bra at hun deler med oss hvordan hun opplever det å være sint. Akkurat her kjente jeg meg veldig igjen. Dersom jeg blir sint og irritert på arbeidsplassen min, går jeg bort til en annen arbeidsbenk hvor ikke folk kan se meg og gjør heller en annen jobb. På den måten får jeg være litt alene.

I denne reportasjen blir det nok også litt mange personer. Hensikten var å gi et mest mulig riktig bilde av det som skjer på de to avdelingene. Jeg ønsket å framstille parallellhandlinger i tid mellom pakke- og keramikkavdelingen. Framstillingsformen min ble noe rotete, og jeg føler ikke jeg får til å veksle mellom avdelingene. Til tross for en rotete framstilling, tror jeg lytterne finner mange gjenkjennelsesmomenter i denne reportasjen.

I reportasje tre møter vi Per Christian Reimert. Han var innblandet i mange scener og hadde nettopp startet på en ny avdeling. Jeg ble bedt om å tenke framstillingsformer på reportasjene og her bød sjansen seg. Jeg bestemte meg for å bygge opp det hele som et eventyr. Det vanskeligste for meg i arbeidet med denne reportasjen var hvordan jeg skulle flette sammen reportasje- og eventyrkravene. Per Christian svarte alltid kort på spørsmålene. Selv da jeg så at han slet, ville han ikke innrømme at noe var vanskelig. Kanskje han ikke ville innrømme det fordi det kunne komme på radio?. Han svarte ikke helt likt på alle svarene slik jeg har framstilt det i reportasjen, men det var bare snakk om små omformuleringer som f. eks. Nei, ikke noe er vanskelig. Eller det er ikke noe som er vanskelig. For å få reportasjen til å treffe med sjangerkravene til et eventyr⁷, måtte jeg bruke det samme utsagnet flere ganger. I følge VVP 3.7 "Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser" har jeg opptrådt etisk riktig.

I de fleste eventyr er personene på fornavn. For at jeg skulle oppnå journalistisk troverdighet og opptre etisk riktig⁸, har jeg presentert presenter personene i saken med etternavn i intro og

utro. I introen få vi også faktaopplysninger og annen vesentlig informasjon om Per Christian. Disse opplysningene er med på å bekrefte at Per Christian ikke er en fiktiv person.

Sjangeren eventyr og reportasje krasjer på et område. Jeg er både forteller samtidig som jeg er til stede i noen av scenene. Dersom jeg hadde byttet ut mine uttalelser i scenene med blokker tror jeg ikke reportasjen ville fått flyt, og handling som et eventyr. For å opprettholde flyten i reportasjen har jeg valgt og la mine uttalelser få være i scenene i stedet for å blokke dem.

De beskrivelsene jeg har i blokkene og tilstedeværelsen i scenene viser at jeg har vært på stedet og observert. Jeg er altså ikke bare en ”vanlig” forteller.

Å fremstille reportasjen som et eventyr synes jeg fungerer. De fleste av oss kjenner til eventyrsjangeren og vet at det er helten som får sin belønning til slutt. Denne belønningen er ofte kjent fra begynnelsen. I min reportasje er derimot denne belønningen noe helt annet enn lytterne tror. Det er ikke nok utfordringer Per Christian ser på som belønning, men kvinnfolk.

Reportasjen har form som en fisk, men dette sluttpoenget gjør at fisken får et slag med halen. Dessuten synes jeg det fungerer veldig bra uten kontentum under blokkene. Historien kommer tydeligere fram, og det er ingen annen lyd som kjemper om oppmerksomheten fra lytterne.

I den siste reportasjen har jeg brukt to skoleungdommer for å få fram hvordan vi oppfører oss i jobb og skolesammenheng. Her får vi gode eksempler på hvordan vi forandrer oss humørmessig. I bassenget er det lek og latter, i matematikken er det konsentrasjon og irritasjon.

Episoden hvor Geir Asle synger i bassenget er en god observasjon som sier mye. På jobben føler vi et visst ansvar og er konsentrert i våre oppgaver. På skolen har vi derimot ikke de samme kravene. Det er ingen som er avhengig av oss for at undervisningen skal gå videre. Hva man gjør på skolen går til syvende og sist utover oss selv. Dessverre var ikke Geir Asle så flink til å prate. Jeg fikk dermed ikke så mange utsagn i fra ham som jeg hadde håpet. Denne reportasjen kunne blitt mye bedre dersom jeg hadde fått noen gode intervjuer. Forskjellene på arbeidsliv og skole kommer for det meste fram i observasjoner. Det er lite tanker og refleksjoner rundt forandringene. Jeg føler derfor at reportasjen blir ufullstendig. Jeg klarte ikke å finne alternative metoder til hvordan jeg skulle få disse skoleungdommene til å prate om forandringer.

Å jobbe med psykisk utviklingshemmede som kilder, har vært en tung oppgave. Arbeidet har tatt tredobbel så lang tid som i en normal intervju situasjon. Først måtte intervjuobjektene vende seg til meg, deretter måtte de vende seg til radioutstyret. Det var hele tiden noe å ta hensyn til. Flere ganger opplevde jeg at de personene jeg intervjuet ikke klarte å konsentrere seg. De kunne holde på å forklare meg om en arbeidsoppgave og plutselig begynne å le kjempehøyt. Ofte brast de bare ut i latter og sa; ” Ho, ho, ho. Det er så gøy å komme på radio”. Jeg vet ikke hvor mange

ganger jeg måtte stille de samme spørsmålene. Irritasjonen vokste innvendig. Kunne de ikke bare svar på det jeg spurte om så kunne vi prate og le etterpå? Slik ønsket jeg det, men innså etter hvert at min framgangsmåte har vært helt feil. Som journalist blir du aldri helt ferdig med en jobb. Dersom du er åpen og mottakelig for informasjon, dukker det stadig opp nye sider som er verdt å ta med. Opptaksutstyret må hele tiden være tilgjengelig. Selv om man ikke er i ”opptak”. Det er ofte da de riktig gode situasjonene dukker opp. Dersom jeg ønsket fornuftige svar av de psykisk utviklingshemmede måtte jeg vente til jeg så at de var konsentrert om en oppgave. Da svarte de utfyllende og glemte helt at radioutstyret var med.

Teknisk var det også vanskelig å fange de rette lydene. Mange av arbeiderne klarte ikke å stå stille, og det var slett ikke enkelt å følge med på bevegelsene deres. Avstanden til mikrofonen kunne derfor skifte flere ganger i en setning. Det har derfor vært en stor utfordring å redigere disse innslagene.

Jeg ønsket å framstille episoder fra arbeidslivet som de fleste kunne kjenne seg igjen i. Det var ikke alltid like enkelt. Mange av situasjonene som oppsto på Kvavik Verksted ville antagelig ikke oppstått på en hvilken som helst annen arbeidsplass. Det var derfor vanskelig å sortere ut hvilke episoder som var gjenkjennelige for allmennheten og som kunne stå som eksempler på forandringer som alle kan møte. I tillegg måtte jeg passe meg for at episodene som kom fram ikke presenterte de stereotypiene som psykisk utviklingshemmede vanligvis blir framstilt under.

For meg var det viktig og ikke presentere kildene som psykisk utviklingshemmede. Jeg ville da føyd meg i rekken av ”vanlige” presentasjoner . Mange av lytterne vil nok reagere å tenke at denne kilden må feile noe. Det har de rett i. Men funksjonshindringen deres er ikke saken og derfor presenterer jeg den heller ikke. Psykisk utviklingshemmede og personer med andre funksjonshindringer blir sjelden brukt i saker som ikke har noe med deres ”annerledeshet” å gjøre. At mediene kun bruker minoriteter på den måten er med på øke forskjellene mellom oss.

Danske forskere mener; ”at medier har størst effekt på områder hvor publikum har begrensende personlige erfaringer” (Lindstad og Fjeldstad, 1999). Når psykisk utviklingshemmede kun framstilles som stereotyper i mediene oppfatter også publikum dem på den måten. Uansett hvilken sammenheng de står fram i senere er de og vil de være, de psykisk utviklingshemmede. Vi glemmer mennesket bak denne fasaden. I mine saker synes jeg at jeg har unngått stereotypiene. De har blitt framstilt i saker som ikke handler om deres ”feil”. Vanligvis fremstilles psykisk utviklingshemmede i en lineær beretning⁹ hvor kausaliteten for det meste er tydelig og individuell. I mine reportasjer er de psykisk utviklingshemmede del av en helhet og episodene de foretar seg er ikke typiske for bare denne ”gruppen”.

I motsetning til oss ”normale” har de en enklere måte å si ting på og forklare. Episoden med Karen Tonny illustrer dette. Til tross for at de sier ting enklere, synes jeg ikke at de blir framstilt

som uvitende. Det er med respekt at jeg tar med disse scenene. Jeg skulle ønske at jeg hadde den egenskapen at jeg sa ting rett ut. Hvorfor må vi sirkle rundt grøten når sannheten ligger i en enkel setning?

Vi journalister burde bli flinkere til å ta i bruk ulike kilder. Jeg tror aldri jeg har sett f.eks. en enquete hvor en psykisk utviklingshemmet eller annen utviklingshemmet person har blitt brukt. Kan ikke de på lik linje med alle andre ha en mening om f.eks. krigen i Irak? Mange av svarene som kommer i slike saker er lite gjennomtenkte og jeg tror derfor ikke at personer som ser litt ”annerledes” ut ville blitt lagt ekstra merke til om de svarte; ” Det har jeg ingen mening om”.

De psykisk utviklingshemmede har hjulpet meg på veien som journalist. De fikk meg til å bruke sansene mine, spesielt observasjon. Alle journalister hadde hatt godt av å bruke kilder hvor informasjonen ikke er så lett tilgjengelig. På den måten tror jeg flere artikler vil få ”det lille ekstra”.

Antall vedlegg: 2